

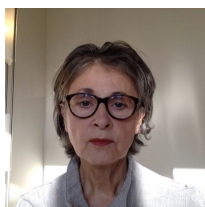
pzazz

A in the role of B when C didn't make it

EHASAN HEMAT /
MOUSSEM

Onversaagde
krijgers, galante
heren

Lieve Dierckx

Gezien op 24 februari 2023

KVS Box, Brussel

Vijf weken voorzag de Iraanse choreograaf Ehsan Hemat voor de repetities van 'A in the role of B when C didn't make it'. Hemat, die al vijftien jaar in Brussel woont, wilde daarin zijn inzichten aftoetsen aan die van drie kunstenaars uit zijn thuisland. Door het moeizame vliegverkeer tussen Brussel en Teheran, met daar bovenop visaperikelen door de recente onlusten in Iran, slonken die vijf weken tot twaalf dagen. Haast noodgedwongen kwamen de spelers zo uit bij een vorm van metatheater, een voorstelling over de voorstelling. Een slimme weliswaar, met veel panache in scène gezet.

27 FEBRUARI 2023

Hemats gasten zijn niet de minsten: dramaturg en regisseur Ali Asghar Dashti, schrijver, regisseur en vertaler Keyvan Sarreshteh en Asghar Hemat. Die laatste is de oom van Ehsan, en al 50 jaar een gevierd acteur op de grote podia van het Iranese theater. Ehsan Hemat is zelf echter ook een opmerkelijke maker.

Vorig seizoen zag ik van hem in wpZimmer, Antwerpen een bloedmooi toonmoment van zijn solo 'Everything brings us back to the body'. In een gouden gloed zeulde hij er rond met zware koperen panelen op zijn rug. Dichter en dramaturg Yassen Vasilev schreef er een doordachte onderzoekstekst bij rond labeur, ontginning en uitbuiting en refereerde naar de woorden van de Iranese mysticus Rumi over de echo's van onze daden. Die echo's van acties die je onderneemt als individu of in groep, klinken door in 'A in the role of B when C didn't make it', een voorstelling in het kader van het tweejaarlijkse Moussem Cities festival, dit keer dus rond Teheran.

In zijn inleiding op de voorstelling noemt ULB-onderzoeker Amin Zamani de Groene Revolutie van 2009 een kantelmoment voor de Iranese podiumkunsten. Na de presidentsverkiezingen braken toen massaprotesten en sociale onlusten uit. De ayatollahs onderdrukten het protest, maar de geest was uit de fles. Een alternatieve, *home-made* ondergrondse podiumscène kwam tot bloei. Ook op de twaalf zwaar gesubsidieerde grote podia van Teheran plooiden acteurs en regisseurs zich niet meer naar de religieuze censuur. De oom van Ehsan - zo zal hij in de voorstelling vertellen - weigerde op een belangrijke prijsuitreiking (waar ook Ehsan in de prijzen viel) het evenement verder te presenteren zolang een koppel dat speciaal uit het buitenland gekomen was niet naast elkaar mochten zitten. Volgens de censuur horen vrouwen nu eenmaal links en mannen rechts in een Iranese theaterzaal.

Het mooiste wat ik uit Zamani's presentatie onthoud is dat de nieuwe speelplekken al gauw vooral ontmoetingsplekken werden voor mensen van diverse sociale achtergrond. Theater was niet langer de elitaire bedoening van eerder. Ook met dans gebeurde iets. Ines Minten schreef er na een werkbezoek in 2018 een drieluik over. Van haar weten we dat hedendaagse dans in Iran floreert, met dansers die aanvankelijk hun moves leerden via YouTube-filmjes: <https://www.rektoverso.be/artikel/hedendaagse-dans-in-iran-deel-1-dansen-op-de-rand-van-wat-mag>.

Naar het podium in deze ruimte, hier en nu. Het publiek is divers, de zaal gevuld. Vier performers kijken ons vooraan op het speelveld van de *blackbox* aan. Tussen hen in telkens zo'n anderhalve meter. Achter hen, op het muurhoge projectiescherm, rollen in vier verticale banen hun respectieve biografieën af van boven naar beneden. Telkens opnieuw, tot we weten wie elk van hen is, wat hun achtergrond is, of ze getrouwd zijn en kinderen hebben, waar ze wonen, hoe hun huisdier heet.

Dan begint een hilarisch vraaggesprek met de zaal. Ingebeeld, want terwijl wij toeschouwers geen vragen stellen, krijgen we wel antwoorden in perfect nagebootste conversatiestijl met alle euhms en juists die erbij horen. Performer Keyvan Sarresteh modereert, want twee van hen spreken geen Engels en hij is vertaler. Volgen in Farsi gefezelde terzijdes, aanvullingen, rechtzettingen.

Het hele eerste driekwart van de voorstelling vormen taal en vertaling een kapstok om de verhoudingen tussen de performers, publiek, tussen theater, politiek en cultuur vaak met veel humor uit te lichten. Het grote scherm krijgt als vijfde performer een eigen stem. Soms neemt op een hoger minischerm de boventiteling over, door tijdsgebrek enkel in het Engels, verontschuldigde KVS zich op de première dag per mail.

Waardige in het zwart geklede acteurs, die zich posteren als voor een groepsfoto om strak en stil de camera in te kijken.

Dan neemt Asghar Dashti de honneurs waar. (Ehsan Hemat leerde hem in 2019 op het fameuze Teheraanse podium kennen als medeprijswinnaar. Dashti zou met die winnende voorstelling 'Fore(named)' in 2020 naar Kunstenfestivaldesarts komen maar ook dat viel, door corona dan, in het water). Hier bakent hij de leegte af. Eerst het hele podium, 34 seconden lang, als in een stiltestuk van John Cage, om de afwezigheid en disconnectie tijdens het repetitieproces te memoreren en de gevolgen ervan scherp te stellen. Aan het einde van de inleiding kregen we al een recente video uit Iran te zien, met waardige in het zwart geklede acteurs, die zich posteren als voor een groepsfoto om strak en stil de camera in te kijken. Mannen en ongesluisde vrouwen door elkaar.

Vervolgens, terwijl de anderen zich aan elkaar meten in verhalen en discussies, trekt Dashti gedurende de voorstelling in stilte met witte verfspray perfecte cirkels op de vloer waarin hij universeel herkenbare poses aanneemt – te beginnen met een hoog opgeheven arm en een vredesteek van twee vingers. Andere poses zijn heroïsch, of duiden net op onderwerping. Bij één cirkel spreekt hij. Hij draagt die op aan afwezige acteurs, tussen heden en verleden, met straks een verrassende wending in petto.

Voor het zover is spelen ze nog een repetitie na uit hun laatste gezamenlijke residentie in Arca, Gent, een jaar geleden. Ehsan Hemat toont hoe hij de anderen dansbewegingen voordeed, zij doen mee. Ongewoon hoe soepel de 70-jarige Asghar Hemmat zijn torso isoleert en rond zijn as cirkelt. Even later plaatst de lichtman – Marco, zo spreken de performers hem vanaf het podium aan – de twee Hem(m)ats elk in een vierkant van licht. Links legt Ehsan uit waar het in hedendaagse dans om gaat: geen verhaal maar bewegingsonderzoek, waarbij hij zich beurtelings plat op zijn rug en buik laat vallen. In het andere vak heeft zijn oom het over de orale tradities van Iran. Hij vertelt ons over de mythe van

Rostam en Sohrab, waarin een vader onwetend zijn zoon doodt wanneer ze in strijdende legers tegenover elkaar komen te staan. Nee, hier zal het zo ver niet komen.

Opzij leest Keyvan Sarresteh ons als vertaler van dienst de oorspronkelijke Wiki-pagina over de mythe in het Engels voor, daarna de versie in Farsi. Het verhaal blijkt creatief omgeturnd naar een sociaal-politiek overheidsdiscours. Het lemma over hedendaagse dans is letterlijk overgenomen, laat hij weten. We grinniken.

In een passage waarin Asghar Hemmat zijn rol als hofnar demonstreert in een klassiek Iranes theaterstuk ontstaat een vinnige discussie tussen neef en oom over de zin en onzin van het westerse discours rond *blackface* op het podium. 'Ik begrijp er ook niets van', laat Keyvan Sarresteh zijdelings quasi-spontaan vallen. 'Oeps, vergeet het, dat heb ik niet gezegd' voegt hij meteen toe. Hij heeft weet van de gevoeligheden.

Maar ook in deze episode is er het magische ambacht van de 70-jarige Hemmat. Hij was diegene die zich pas met de weinige repetitiedagen verzoende als hij de voorstelling mocht zien als een try-out. Hoewel dat niet ter sprake komt, leid ik uit zijn expressie en beweging af hoe belangrijk lichaamsbeheersing is in het klassieke Iranese theater – in mijn hoofd drijven de fysieke hoogstandjes van acteurs uit het Japanse kabuki boven.

Nu hoeven we geen vrouwen meer te missen op hun podium

Er komt een spel met het projectiescherm op gang. Terwijl het scherm woorden en namen spuit schrijven de performers in krijt onder de cirkels *like, don't like, reminds me of, don't understand, angry, afraid of, hate, missing*. Daarna reageren ze door bij elk woord dat op het scherm verschijnt - Trump, Biden, gardening, literature, ... - in de cirkel te gaan staan die ze ermee associëren. Alleen stiltemaker Asghar Dashti gaat achteraan op en neer rennen in telkens dezelfde bewegingssequens waarbij hij een ingebeelde pijl richt op de cirkel van een dartsschijf op de zijmuur. Hij overstijgt het dagdagelijkse rumoer. De soundscape volgt zijn parcours.

Als op het scherm *Iran* verschijnt is Ehsan Hemat de enige in de cirkel met *missing* eronder. Maar dan komt *mom* en wordt het wringen: voor het eerst maken ze allemaal dezelfde keuze. *Missing mom* dus. Zelfs Asghar Dashti staakt zijn rennen. Op de soundscape klinkt nu het geluid van weggorgelend water, steeds sterker.

En dan verrast de kluit mannen ons: 'Would a woman come on stage?' vraagt een van hen. Ja, er is een candidate, die mag zijn plaats innemen, en nog een, en nog een, en nog een, tot de vier mannen uit de *missing* cirkel en van het podium verdwenen zijn. Nu hoeven we geen vrouwen meer te missen op hun podium (dat deed ik stiekem wel). Een sterk statement. Of en hoe die ingreep volgend seizoen door de censuur geraakt in Iran willen we ooit graag weten.

*The stage is yours
to do anything you want
in darkness and in light
to stay or to leave.*

is wat we horen. De dames kijken binnen de grenzen van hun cirkel wat onwennig de zaal in. Maar het lichtplan reflecteert helwit alle cirkelranden, het

bovenlicht kleurt warm en de soundscape gorgelt uitnodigend. Aarzelend eerst, daarna steeds zelfverzekerder gaan de vrouwen op verkenning. Ze nemen bezit van het podium. Missie geslaagd.

Het applaus daverd, de teruggekeerde performers offeren galant hun tulpenboeket aan de dames. Als de performers eraan houden om deze voorstelling als een veredelde try-out te beschouwen, volg ik met plezier de verdere ontwikkeling ervan.